

Länsstyrelsen
Gävleborg

Samhällsutveckling

Kristina N Nilsson
klara.westerlund@lansstyrelsen.se
010-225 13 19

YTTRANDE

2019-05-21

1 (5)

Dnr 1651-2019

Justitiedepartementet
ju.l5@regeringskansliet.se

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69)

Länsstyrelsen tillstyrker i stort betänkandets förslag om ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.

Länsstyrelsen anser dock att straffskalorna för äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa bör höjas.

Länsstyrelsen anser även att försök, förberedelse eller stämpling till vilseledande till tvångsäktenskapsresa bör övervägas att kriminaliseras.

Nedan utvecklar Länsstyrelsen sina ställningstaganden och övriga synpunkter

Inledning – skyddet för de mänskliga rättigheterna

Att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter följer redan av artikel 1 i FN:s allmänna förklaring från 1948. Ett ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet innebär alltså även att staten på ett ännu bättre sätt säkrar de mänskliga rättigheterna.

Skyddet för de mänskliga rättigheterna följer även av EU-rätten (de allmänna rättsprinciperna) och av den svenska lagen (1994:1219).

De rättigheter som skyddas utgör de för individen viktigaste rättigheterna i en modern rättsstat och de flesta av dem är också skyddade i rättighetskatalogen i 2 kap i regeringsformen (1974:152).

Länsstyrelsen har härutöver att tillämpa bestämmelsen i 5 §

Länsstyrelseinstruktionen (2017:868) och att genomföra regleringsbrevsuppdraget att samarbeta med och stödja kommunerna i arbetet med mänskliga rättigheter.

Att öka skyddet mot hedersrelaterad brottlighet innebär ytterst att, i enlighet med artikel 2 i Europakonventionen, genom lag skydda envars rätt till livet. Det innebär också att på ett reellt sätt upprätthålla det diskrimineringsförbud som följer av artikel 14 i Europakonventionen och som Länsstyrelsen arbetar med på många sätt, till exempel i form av intern HBTQ-certifiering. I arbetet med att öka skyddet mot hedersrelaterad brottlighet innebär det bland annat att säkra vars och ens rätt till familjebildning efter eget val.

Straffskalorna för äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa

Länsstyrelsen förordar en högre straffgräns för dessa brott. Det är svårutredda brott som ofta involverar flera personer och komplicerade omständigheter. Utredningarna skulle underlättas och effektiviseras avsevärt om hemliga tvångsmedel fick användas. Nuvarande straffskalor är på samma nivåer som för människohandelsbrott men bör korrigeras så att straffminimum för brott av normalgraden kan ge 2 års fängelse.

Kriminalisering av försök, förberedelse eller stämpling till vilseledande till tvångsäktenskapsresa

Länsstyrelsen anser att försök, förberedelse eller stämpling till vilseledande till tvångsäktenskapsresa, i likhet äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa bör övervägas att kriminalisera för att lättare kunna förebygga att personen/barnet förs ut ur landet i syfte att giftas bort. En hypotetisk situation där ett barn slår larm till personalen på en flygplats bör kunna leda till straffsanktioner för ansvariga i barnets närhet.

Utökade möjligheter att underlätta eller framtvinga ett återförande av personer som förts utomlands

Det är viktigt att ansvariga myndigheter åläggs att stoppa utbetalningar av eventuella bidrag till barnet i de fall då utresa konstaterats. Detta har tidigare visats sig vara ett effektivt sätt att till exempel förmå vårdnadshavare att delge information om var barnet befinner sig.

Konsekvenser

Utredningen anser inte att förslagen kommer orsaka fler ärenden för socialtjänsten. Dock åskådliggör utredningen att förekomsten av barnnärskap och tvångsäktenskap har ökat de senaste åren och att mörkertalet av äktenskapstvång och könsstympning sannolikt är stort samt att en stor andel av de personer som utsätts för brotten är barn. Förutsatt att det sker en effektivisering av myndigheternas arbete med att identifiera och uppmärksamma barn och unga som lever i en hederskontext och riskerar bortgifte, tvångsäktenskap och/eller att könsstympas så torde också antalet ärenden att öka. Det gäller såväl ärenden om vård enligt LVU samt ärenden om utfärdande av utreseförbud. En ökning av ärenden hos socialtjänsten kommer därför generera fler mål vid förvaltningsdomstolarna. Med denna bakgrund så är det oklart om kostnaderna för förslaget om ändringar kan rymmas inom befintliga anslag för socialtjänst och förvaltningsdomstolar. I dessa delar skulle även regionala resurscentra dels kunna verka stödande för enskilda kommuner och samordnande inom kommuner och mellan kommuner och andra myndigheter.

En farhåga Länsstyrelsen ser är att socialtjänsten ytterligare kommer att belastas med uppgiften att bedöma huruvida utreseförbud ska utfärdas eller inte. Det vi hittills vet gällande socialtjänstens utredningar och bedömningar av våldsutsattas situation och behov av stöd, hjälp och skydd är att de varierar till både innehåll och kvalitet mellan kommunerna. Kunskapen om hedersrelaterat våld och förtyck och dess mekanismer varierar också kraftigt mellan kommunerna. Här förordar Länsstyrelsen således istället en regional lösning för att likställighet gällande socialtjänstens utredning av, i detta fall, bedömning av utfärdandet av reseförbud inte ska variera i alltför hög grad.

Resurscentra för samverkan och ansvarsfördelning

I betänkandet talas om myndigheter för samverkan. En form för sådan samverkan inrättas nu i fyra pilotlän som en följd av arbetsmarknadsdepartementets uppdrag till Länsstyrelserna som ska stötta och stimulera inrättandet av regionala resurscentra för

våldsutsatta. Dessa Resurscentra syftar till operativ samverkan mellan olika myndigheter kring personer som är eller riskerar att utsättas för våld i nära relationer, i synnerhet hedersrelaterat våld och förtryck, samt att ge stöd till målsäganden i brottsutredningar.

Ytterligare förstärkning och förlängning av detta uppdrag skulle bidra till att sprida formen till fler platser i landet och att bygga en mer långsiktig lösning gällande den operativa samverkan för målgrupperna. Dessutom skulle en förstärkning kunna främja ett mer preventivt inriktat arbete tillsammans med skolor och andra nyckelaktörer.

En förlängning av uppdraget om Resurscentra, som är avsett att avslutas vid årsskiftet, skulle även ge Länsstyrelsen Östergötland mer tid att följa upp och utvärdera satsningen. Detta skapar ett bättre underlag för spridning och inrättande av fler resurscentra för våldsutsatta i landet.

Samverkan med andra myndigheter kan förbättras inom skolan och hälso- och sjukvården

Skolor behöver ett tydligare uppdrag om sitt ansvar att förebygga att barn gifts bort. Inom barnhälsovården behöver kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck samt dess mekanismer stärkas ytterligare.

Övrigt

Länsstyrelsen anser att förslaget om att alla anmälningar om äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa och könsstympning bör koncentreras till ett mindre antal åklagarkamrar och handläggas av specialiståklagare är ett mycket viktigt och bra förslag. Länsstyrelsen anser att inte enbart kompetens hos åklagare ska betonas. Kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck bör även öka hos domare.

Det är av största vikt att ett standardiserat bedömningsinstrument för framförallt socialtjänsters utredningar och bedömningar av hedersrelaterat våld och förtryck tas fram så snart det är möjligt. Här

bör Socialstyrelsen redan pågående uppdrag förstärkas för att påskynda den processen så att instrumentet finns tillgängligt i och med att lagförändringar i utredningen träder i kraft.

Till sist anser Länsstyrelsen att polisens kategoriseringar bör uppdateras så att möjlighet att indikera misstanke om hedersrelaterad brottslighet kan göras i tidigt skede.

De som deltagit i beslutet

Beslut om yttrandet har fattats av landshövding Per Bill med samordnaren Klara Westerlund som föredragande. I den slutgiltiga handläggningen har även enhetschefen Patrik Havermann medverkat.

Per Bill

Kristina N Nilsson Westerlund

Denna handling är godkänd i Länsstyrelsens elektroniska system och har därför ingen namnunderskrift.